

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора Совгіри Світлани Василівни на дисертацію **Іслам Аліни Володимирівни «Формування екологічної культури у студентів вищих навчальних закладів I—II рівнів акредитації автотранспортного профілю»**, представлену на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 - теорія та методика виховання

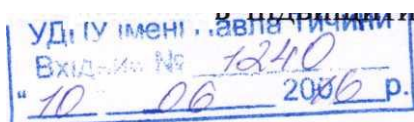
Дисертація присвячена виключно актуальній темі, оскільки проблема формування екологічної культури особистості потребує постійної уваги у сучасному суспільстві, економічний розвиток якого пов'язаний із матеріальним виробництвом, що є джерелом не лише суспільного блага, а й екологічних проблем.

Це особливо стосується України з проблемами автомобільних доріг, стану автотранспортних засобів та надважких вантажних перевезень, що на сьогодні є основним джерелом забруднення навколишнього середовища.

Вирішення задач дослідження потребувало розгляду професійної діяльності фахівця автотранспортної галузі, а також визначення в ній місця екологічної культури.

Відтак, актуальність проблеми, до якої звернулася Аліна Володимирівна незаперечна.

З багатьох можливих підходів до питань формування екологічної культури у студентів вищих навчальних закладів I—II рівнів акредитації дисертантом обрано розробку та упровадження педагогічних умов формування їхньої екологічної культури у процесі професійної підготовки, справедливо вважаючи, що узгодження зусиль усіх суб'єктів освітнього простору вищих навчальних закладів I—II рівнів акредитації згідно концепції сталого розвитку, освіти в інтересах сталого розвитку, утвердження ідеї коеволюції природи й людини, формування екологічно відповідальної позиції людини як суб'єкта соціоприродної взаємодії дозволить підвищити

рівень екологічної культури майбутніх фахівців автотранспортного профілю.

У дисертаційній роботі досить коректно визначено науковий апарат. Структура дисертації підпорядкована логіці наукового пошуку. Категоріальний апарат дослідження являє собою систему взаємопов'язаних елементів, спрямованих на виконання поставлених у дисертації мети і завдань дисертаційної роботи.

Автором послідовно реалізуються усі зазначені завдання: від аналізу стану розробленості досліджуваної проблеми в науковій літературі, розкриття особливостей формування екологічної культури до обґрунтування та експериментальної апробації педагогічних умов формування екологічної культури студентів вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації автотранспортного профілю на основі характеристики змісту їхньої реалізації.

У дисертаційній роботі справедливо відзначається інтенсифікація розробки екологічної проблематики у XX ст., внесок видатних діячів науки у дослідження взаємин природи і людини, зокрема таких, як В. Вернадський, П. Тейяр де Шарден, А. Швейцер, А. Печчеї та ін.

А.В. Іслам визначає власні наукові положення на підставі достатньо глибокого вивчення наукової літератури відповідно до філософського, екологічного та психолого-педагогічного контекстів досліджуваної проблеми. Цілком справедливо автор підкреслює необхідність звернення до таких концептів, як «культура» та «екологія», наявність у дослідженнях останніх років ґрунтовного аналізу проблем екологічної культури у науковому дискурсі XX – початку XXI століття.

Саме тому дисертантка не вдається до повторення вже відомих позицій щодо генези наукових поглядів становлення поняття «культура», розвитку екології як науки, а визначає найбільш важливі аспекти досліджуваного феномену відповідно до завдань дисертаційної роботи.

Так, зокрема наголошується на необхідності урахування гуманітарного,

діяльнісного, аксіологічного, контекстного підходів до визначення поняття «екологічна культура», визнання її як синтезу найкращих досягнень людської цивілізації з проблем пошуку ефективних шляхів гармонізації стосунків суспільства та природи.

В якості методологічного положення приймається позиція дослідників щодо екологічної культури як елементу загальної культури, як системи, зміст якої визначає цілісність і гармонійність внутрішніх і зовнішніх відносин людини, природи і суспільства в процесі відтворення життя на всіх її рівнях.

Так само, слід відзначити продуктивні результати аналізу досліджень взаємозв'язку людини та природи у філософському та соціальному аспектах.

Важливо, що дисертант на підставі ґрунтовного аналізу взаємозв'язку понять («культура», «екологічна свідомість», «екологічне мислення», «екологічна етика», «екологічна соціалізація», «екологічна вихованість», «екологічний світогляд», «екологічна діяльність», «екологічна освіта», «екологічне виховання»), розгляду екологічної культури як онтологічного феномену розвитку особистості визначає сутнісні характеристики екологічної культури у вимірі саме екоцентричних ознак, наголошує на її метапредметному характері, спрямованості на забезпечення існування людини у соціоприродному оточенні.

А.В. Іслам справедливо відзначає необхідність урахування професійного контексту формування екологічної культури майбутніх фахівців автотранспортної галузі, специфіки еколога відповідальної професійної діяльності.

Відповідно до наявності різних підходів до визначення сутності екологічної культури особистості, особливостей професійної діяльності фахівців автотранспортної галузі екологічна культура студентів вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації автотранспортного профілю розглядається як інтегративна якість особистості, яка ґрунтується на екологічних знаннях, уміннях і навичках еколога безпечної організації

функціонування автотранспортної галузі, екологічної діяльності із застосуванням комплексу заходів для збереження природного середовища.

Слід підтримати позицію автора щодо розгляду екологічної культури майбутнього фахівця автотранспортної галузі як ступеня готовності до природоохоронної діяльності, яка впливає на створення технічних систем у поліпшенні, збереженні та відновленні природного середовища.

Специфіку процесу формування екологічної культури студентів вищих навчальних закладів автотранспортного профілю авторка пов'язує із поліфункціональністю досліджуваного феномену, єдністю та взаємозумовленістю його критеріїв (ціннісно-мотиваційного, когнітивно-пізнавального, діяльнісно-практичного), впливом зовнішніх та внутрішніх чинників, серед яких акцентовано значущість державної політики в галузі екології, рівня регіональних екологічних проблем, впливу засобів масової комунікації, традицій екологічної освіти у ВНЗ, ставлення студентів до форм і методів екологічної освіти та ін.

Дисертація А.В. Іслам репрезентує наступність та послідовність її теоретичної та практичної складових, взаємозв'язок теоретичних висновків, результатів пілотажного та констатувального етапів експерименту та розробки відповідних педагогічних умов, спрямованих на забезпечення ефективності досліджуваного процесу.

Використання комплексу діагностичних методик дозволило авторові коректно спланувати та реалізувати завдання педагогічного експерименту, визначити критеріально-рівневу базу, представити висновки щодо гострих проблем процесу формування екологічної культури майбутніх фахівців автотранспортної галузі.

Слід підтримати думку автора про необхідність реалізації міждисциплінарного підходу до визначення змісту, форм та методів реалізації завдань формування екологічної культури майбутніх фахівців автотранспортної галузі, що створює передумови для комплексного

практичного застосування екологічних знань, умінь і навичок у відповідній професійній діяльності, усвідомлення синергізму техногенних, екологічних, соціальних чинників у розвитку складних техносферних комплексів.

Слід окремо відзначити звернення автора до нових освітніх технологій, зокрема проектної, технології дебатів, розвитку критичного мислення, інформаційно-комунікативних технологій, які дозволяють моделювати заняття, що імітують професійну діяльність, забезпечують формування умінь та навичок обробки та інтерпретації інформації екологічного характеру. Відповідно у практичному розділі дисертації представлено досвід використання інтерактивних моделей виробничих процесів та екологічних подій, віртуальних конструкторів, програм імітаційного моделювання й тренажерів тощо.

Важливим напрямом практичної реалізації завдань дослідження є цілеспрямоване включення в зміст фахових дисциплін квазіпрофесійних ситуацій екологічної спрямованості, теоретичним підґрунтям яких є теорія контекстного навчання, положення ігрового моделювання та активно-ігрового навчання, теорія і практика використання ділових ігор у професійному навчанні; використання веб-квестів у професійній підготовці майбутніх фахівців.

Згідно із теоретичними засадами дослідження, розробленими педагогічними умовами у процесі експериментального дослідження доведено ефективність виокремлення надпредметного екологічного знання у процесі міждисциплінарної інтеграції дисциплін професійної підготовки, наскрізної програми практики (з експериментальною частиною «Екологічна складова технологічної практики»), програми факультативного тренінг-курсу «Формування екологічної культури фахівця», програми диспут-клуба «Екокультура – зелене світло автомобіліста», включення студентів у проектну діяльність, участі майбутніх фахівців автотранспортної галузі в екологічних акціях регіонального рівня.

Поставлена мета, сформульовані завдання дослідження розв'язані автором досить глибоко і доказово.

На особливу увагу заслуговує зміст додатків до дисертації, в яких представлено фактологічний матеріал, що висвітлює усі сторони означеного дослідження та унаочнює окремі його етапи та результати.

Вірогідність здобутих результатів забезпечується методологічною обґрунтованістю вихідних позицій дисертації, опорою на сучасні досягнення психолого-педагогічної науки, використанням комплексу взаємодоповнюючих методів теоретичного й експериментального пошуку, адекватних предмету, меті та завданням дослідження.

Основні результати дослідження знайшли відображення в 14 публікаціях автора, зокрема 8 – у наукових фахових виданнях, у тому числі у зарубіжних.

Зміст автореферату повністю відображає структуру, основні положення, результати та висновки дисертаційної роботи.

Результати дослідницької діяльності А.В. Іслам мають достатній теоретико-методичний рівень, відзначаються науковою новизною, теоретичним та практичним значенням.

Представлені положення можуть бути використані у практиці професійної підготовки майбутніх фахівців автотранспортної галузі у вищих навчальних закладах різного рівня акредитації; у плануванні й організації виховної роботи зі студентами інших спеціальностей; під час написання курсових та кваліфікаційних робіт з екологічної тематики.

Вважаємо, що викладені вище міркування надають достатніх підстав для узагальненого висновку, що дисертація А.В. Іслам є актуальною, відповідає соціальному замовленню, цінною в теоретичному й практичному плані, відзначається новизною, самостійністю наукового пошуку та узагальнення.

Підкреслюючи позитивні сторони дисертації, водночас маємо

висловити деякі зауваження та побажання:

1. Бажано було б більш глибоко розкрити зв'язок визначених критеріїв екологічної культури зі складовими професійної культури майбутніх фахівців автотранспортної галузі.

2. Недостатньо обґрунтованою є позиція дисертантки щодо визначення діагностичного комплексу методик.

З урахуванням особливостей компонентного складу екологічної культури майбутніх фахівців автотранспортної галузі доцільно було б використати опитувальник антропоцентричної та екоцентричної заклопотаності (ОАЕЗ) (S. Thompson, M. Barton), шкалу НЕП (нова екологічна парадигма) (R. Dunlap, K. Van Lie); анкету для вивчення особливостей стратегій особистості в практичній еколого орієнтованій діяльності та ін.

3. Автором справедливо підкреслюється значущість екологічного імперативу в еколого відповідальній професійній діяльності сучасного фахівця автотранспортної галузі, проте у практичному розділі дисертації не конкретизовано, як саме забезпечувався такий акцент у формуванні екологічної культури студентів вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації автотранспортного профілю.

4. Недостатньо висвітлено і конкретизовано форми та методи виховної роботи у технічному ВНЗ, спрямовані на формування діяльнісно-практичного критерію екологічної культури майбутніх фахівців автотранспортної галузі.

5. У практичному розділі дисертації доцільно було б приділити більше уваги реалізації завдань формування екологічної культури майбутніх фахівців автотранспортної галузі у процесі виробничої практики.

Зроблені зауваження спрямовані на вдосконалення роботи і суттєво не впливають на загальний рівень виконаного дисертаційного дослідження.

В цілому, аналіз дисертаційної роботи, автореферату та опублікованих

наукових праць Іслам Аліни Володимирівни дає підставу зробити такий висновок.

З огляду на актуальність дослідження, масив і цінність напрацьованих результатів, важливість і новизну теоретичних і практичних висновків, можна вважати, що дисертаційна робота Іслам Аліни Володимирівни «Формування екологічної культури у студентів вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації автотранспортного профілю», відповідає «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.03.2013 № 567, а її автор, продемонструвавши володіння методами проведення педагогічного дослідження і методами обробки його результатів, заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 - теорія та методика виховання.

Офіційний опонент доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри хімії, екології та методики їх навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

С. В. Совгіра

Підпис офіційного опонента
Совгіри С.В. затверджую
ректор, доктор педагогічних
наук, професор

О.І. Безлюдний